

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Seutukaupunkiohjelma

omaehtoista kehittämistä ja monenvälistä
kumppanuutta

Valtiovarainministeriön julkaisu – 21/2018

Kunta-asiat

Valtiovarainministeriön julkaisu 21/2018

Seutukaupunkiohjelma

omaehtoista kehittämistä ja monenvälistä kumppanuutta

Valtiovarainministeriö

ISBN: 978-952-251-956-6

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	19.6.2018
Tekijät	Seutukaupunkiohjelmaa valmisteleva sihteeristö sekä sparrausryhmä	
Julkaisun nimi	Seutukaupunkiohjelma – omaehtoista kehittämistä ja monenvälistä kumppanuutta	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisu 21/2018	
Diaari/hankenumero	-	Teema Kunta-asiat
ISBN PDF	978-952-251-956-6	ISSN PDF 1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-956-6	
Sivumäärä	38	Kieli suomi
Asiasanat	kunnat, maakunnat, seutukaupunki, koulutus, työllisyys, innovaatiot, kunta-asiat	
Tiivistelmä	<p>Seutukaupunkiohjelma on työkalupakki, joka perustuu seutukaupunkien, seutujen, maakuntien ja valtion väliseen yhteistyöhön. Ohjelmassa on sopimuksellisuutta, mutta ensi sijassa se on kumppanuutta ja yhteistyötä sekä olemassa olevien välineiden hyödyntämistä eli omaehtoista kehittämistä. Seutukaupunkiohjelma tarjoaa mahdollisuuden rakentaa tiiviimpää, verkostomaisempaa ja teemapohjaisempaa yhteistyötä erilaisten kaupunkien ja alueiden välillä ylittäen maakuntarajat.</p> <p>Seutukaupunkiohjelma rakentuu kolmesta eri elementistä. Nämä ovat omaehtoinen kehittäminen, sopimuksellisuus-kumppanuus ja verkostokehittäminen. Omaehtoinen kehittäminen muodostaa pohjan seutukaupunkien tekemiselle.</p>	
Kustantaja	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	19.6.2018
Författare	Sekretariatet för beredning av regionstadsprogrammet samt sparrningsgruppen	
Publikationens titel	Regionstadsprogrammet – frivillig utveckling och multilateralt partnerskap	
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 21/2018	
Diarie-/ projektnummer	-	Tema Kommunärenden
ISBN PDF	978-952-251-956-6	ISSN PDF 1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-956-6	
Sidantal	38	Språk finska
Nyckelord	kommun, landskap, regionstad, utbildning, sysselsättning, innovation, kommunärenden	
Referat	<p>Regionstadsprogrammet är en verktygslåda som grundar sig på ett samarbete mellan regionstäder, regioner, landskap och staten. Programmet bygger på avtal, men i första hand går det ut på partnerskap och samarbete samt på att utnyttja existerande verktyg, med andra ord frivillig utveckling. Regionstadsprogrammet gör det möjligt att bedriva ett tätt, nätverksbaserat och tematiskt uppbyggt samarbete mellan olika städer och regioner över landskapsgränserna.</p> <p>Programmet består av tre element: frivillig utveckling, avtal och partnerskap samt nätverksbildning. Frivillig utveckling utgör grunden för verksamheten i regionstäderna.</p>	
Förläggare	Finansministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	19.6.2018	
Authors	Regional Cities Programme secretariat and advisory group		
Title of publication	Regional cities programme – Independent development and multilateral partnerships		
Series and publication number	Ministry of Finance publications 21/2018		
Register number	-	Subject	Local Government Affairs
ISBN PDF	978-952-251-956-6	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-956-6		
Pages	38	Language	Finnish
Keywords	municipalities, regions, regional city, education and training, employment, innovations, local government affairs		
<p>Abstract</p> <p>The Regional Cities Programme is a toolkit that relies on effective cooperation between the regional cities, the sub-regions and regions, and the state. Although the Programme highlights the importance of agreements and contracts, its primary focus is on partnership, cooperation and the utilisation of existing tools, that is to say, independent development. The Regional Cities Programme offers the opportunity to build closer, more networked and thematic cooperation between the different kinds of cities and areas, and cooperation that transcends regional boundaries.</p> <p>The Regional Cities Programme is built on three key elements. These are: independent development; agreements, contracts and partnerships; and network development. Independent development constitutes the foundation for actions by the regional cities.</p>			
Publisher	Ministry of Finance		
Distributed by/ Publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

ESIPUHE	9
1 Seutukaupunkien tilannekuva	12
Mikä on seutukaupunki?	12
Miksi seutukaupunkien menestyksellä on väliä?	13
2 Monimuotoinen kaupunkipolitiikka osana aluekehittämistä	14
3 Omaehtoinen kehittäminen	16
Innovaatioympäristöt	16
Elinkeinot ja elinvoima	19
Koulutus ja osaavan työvoiman saatavuus	21
Sujuvat liikenneyhteydet	24
Asuminen ja maankäyttö	26
Digitalisaatio	28
Kulttuuri ja omaleimaisuus	30
4 Kumppanuudet kaupunkien, valtion ja maakuntien kesken	32
Sopimukset valtion ja maakuntien kanssa	32
Verkostokehittäminen	35
5 Keskeisiä toimenpiteitä monimuotoisen kaupunkipolitiikan vahvistamiseksi	37

ESIPUHE

Eduskunnan tarkastusvaliokunta kiinnitti vuonna 2015 huomiota seutukaupunkien elinvoimaisuuteen ja taloudelliseen pärjäämiseen. Alueellistamisen koordinaatioryhmä selvitti budjettitalouden henkilötyövuosia ja toimipaikkamääriä hallinnonaloittain, maakunnittain ja kunnittain vertailuvuosina 2010 ja 2015. Selvityksessä havaittiin, että erityisesti maakuntien toiseksi suurimpiin kuntiin on kohdistunut suhteellisesti tarkasteltuna suuri osuus valtion työpaikoissa 2010-luvulla tapahtuneista vähennyksistä.

Edellä mainituista syistä valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö kutsuivat kaupunkineuvos Antti Rantakokon selvittämään laajemmasta näkökulmasta seutukaupunkien taloudellista elinvoimaisuutta ja sitä, miten seutukaupungit pääsisivät nykyistä paremmin osaksi talouskasvua. Selvitys luovutettiin lokakuussa 2017 vastuuministereille. Rantakokon selvitys sisälsi kahdeksan eri toimenpide-ehdotusta, joista keskeisin oli erillisen yli hallituskausien jatkuvan seutukaupunkiohjelman laatiminen. Seutukaupunkiohjelma olisi osa monimuotoista kaupunkipolitiikkaa ja se perustuisi seutukaupunkien ja valtion yhteistyölle sekä vahvistaisi seutukaupunkien ja valtion vuoropuhelua. Seutukaupunkiohjelma olisi näkemys toimista, joilla seutukaupunkien kehitystä tuetaan.

Seutukaupunkiohjelman lisäksi Rantakokko nosti esityksissään esille kaupunkipolitiikan vahvistamisen ja tarpeen monimuotoiselle kaupunkipolitiikalle. Selvityshenkilö nosti ehdotuksissaan esille mm. aluesairaaloiden toiminnan kehittämisen osana maakunta- ja soite-uudistusta, verkostojen kehittämisen, rakennemuutospolitiikan tarpeen ja yritystoiminnan edellytysten turvaamisen.

Valtiovarainministeriö asetti selvityshenkilön ehdotusten perusteella 25.1.2018 seutukaupunkiohjelmaa valmistelevalle sihteeristön sekä sparrausryhmän tukemaan sihteeristön työtä. Sparrausryhmän puheenjohtajana toimi kansanedustaja Seppo Kääriäinen ja jäsenenä kansanedustaja Arto Satonen ja kansanedustaja Kaj Turunen sekä 14.5.2018 alkaen kansanedustaja Ari Jalonen Kaj Turusen vaihdettua eduskuntaryhmää.

Sihteeristön puheenjohtajana toimi neuvotteleva virkamies Katja Palonen valtiovarainministeriöstä ja jäsenenä neuvotteleva virkamies Johanna Osenius työ- ja elinkeinoministeriöstä, ympäristöneuvos Harry Berg (varalla erityisasiantuntija Maija Stenvall) ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Katariina Vuorela liikenne- ja viestintäministeriöstä, opetusneuvos Jukka Lehtinen (varalla opetusneuvos Päivi Bosquet) opetus- ja kulttuuriministeriöstä, erityisasiantuntija Sarita Friman sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä erityisasiantuntija Antti Kuopila Suomen Kuntaliitosta.

Sparrausryhmä ja sihteeristö kuuluivat työnsä tueksi laajasti asiantuntijoita. Kuultavina olivat kaupunkineuvos Antti Rantakokko, professori emeritus Hannu Katajamäki, professori Mari Vaattovaara, professori Sami Moisio, professori Ari Hynynen, ennustepäällikkö Janne Huovari Pellervon taloudellinen tutkimuskeskuksesta, valtiotieteen tohtori Timo Aro, vt. toimitusjohtaja Riikka Reina Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry:stä, rehtori Jouni Koski Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:stä, toiminnanjohtaja Leena Wahlfors UNIFistä sekä johtaja Mari Pantsar Sitrasta ja teollisuusneuvos Petteri Kuuva työ- ja elinkeinoministeriöstä. Työryhmä on kuullut myös Eduskunnan seutukaupunkien kansanedustajien verkostoa ja seutukaupunkeja. Lisäksi sparrausryhmä järjesti seutukaupunkiseminaarin 21.5.2018 Huittisissa.

Seutukaupunkiohjelma on osa monimuotoista kaupunkipolitiikkaa ja tarkoitettu toteutettavaksi osana kaupunkipoliittista kokonaisuutta, johon kuuluvat myös valmisteilla olevat kestävä kaupunkikehittämisen ohjelma ja kaupunkiohjelma (suuret kaupungit). Nämä yhdessä muodostavat pohjan suunniteltaessa seuraavan hallituskauden kaupunkipolitiikkaa.

Toivomme, että kaupunkipolitiikka on vahvemmin esillä seuraavalla hallituskaudella ja seutukaupunkiohjelma sekä seutukaupungit ovat kiinteä osa monimuotoisen kaupunkipolitiikan kokonaisuutta.

Täten kunnioittavimmin luovutetaan seutukaupunkiohjelma valtiovarainministeriölle jatkotoimenpiteitä varten.

Helsingissä 19.6.2018

Seppo Kääriäinen
Sparrausryhmän
puheenjohtaja
Kansanedustaja

Arto Satonen
Kansanedustaja

Ari Jalonen
Kansanedustaja

Katja Palonen
Sihteeristön puheenjohtaja
Neuvotteleva virkamies
Valtiovarainministeriö

Johanna Osenius
Neuvotteleva virkamies
Työ- ja elinkeinoministeriö

Maija Stenvall
Erytisasiantuntija
Ympäristöministeriö

Jukka Lehtinen
Opetusneuvos
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Sarita Friman
Erytisasiantuntija
Sosiaali- ja terveysministeriö

Antti Kuopila
Erytisasiantuntija
Suomen Kuntaliitto

Päivi Bosquet
Opetusneuvos
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Katariina Vuorela
Ylitarkastaja
Liikenne- ja viestintä-
ministeriö

Harry Berg
Ympäristöneuvos
Ympäristöministeriö

1 Seutukaupunkien tilannekuva

Mikä on seutukaupunki?

Seutukaupungit ovat maakunnan sisällä olevien toiminnallisten alueiden keskuksia palveluiden ja teollisuuden keskittymiä. Ne eivät ole maakuntien hallinnollisia, taloudellisia tai kulttuurisia keskittymiä, eivätkä niiden keskittymien välittömässä läheisyydessä. Niiden väkiluku on yleensä suurempi kuin 15 000 asukasta. Seutukaupunkeja on Suomessa noin 50 ja niissä asuu noin miljoona asukasta. Niiden osuus BKT:stä on noin 10-15 prosenttia Ti-lastokeskuksen vuoden 2015 tietojen pohjalta arvioituna. Seutukaupungit ovatkin teollisen Suomen kivijalka.

Seutukaupungeilla on sekä yhdistäviä että erottavia tekijöitä, mutta erilaisuudestaan huolimatta ne muodostavat oman tiiviin verkostonsa. Rakennemuutoksia on tapahtunut niin teollisuuden, palveluiden kuin osaamisen alueilla. Lisäksi väestön väheneminen ja ikärakenteen muutokset vaikuttavat voimallisesti seutukaupunkien elinvoimaan. Joukossa on tällä hetkellä positiivisen rakennemuutoksen kaupunkeja, kasvavia kaupunkeja, keskijoukon kaupunkeja sekä haasteellisen tilanteen kaupunkeja. Tämän johdosta ei ole yhtä yhteistä ratkaisua, jolla seutukaupunkien kestävä kasvua ja elinvoimaista kehitystä voidaan jatkossa tukea.

Vaikka seutukaupungit jo nyt ovat keskenään hyvin erilaisia ja niiden erilaistumisen voi olettaa tulevaisuudessa entisestään kiihtyvän, on kuitenkin mahdollista tavoittaa seutukaupunkien yhteisesti jakama näkemys seutukaupunkien halutusta tulevaisuudesta. Tulevaisuuden seutukaupunkien toiminta nojaa laajasti erilaisten, paikallisesti tärkeiksi katsottujen toimintojen ja vahvuuksien varaan hyödyntäen niitä alueellisia mahdollisuuksia, jotka yhdistävät pienten ja keskikokoisten kaupunkien sijainnin ja kaupunkirakenteen edut. Toiminnassa korostuvat seutukaupungin paikallinen kulttuuri, asukkaiden hyvinvointi, työllisyys ja sivistyspalvelut. Seutukaupunkien tulevaisuus nojaa voimakkaasti elinvoimatehtävän toteuttamisen varaan. Seutukaupungit tähtäävät turvalliseen ja helppoon ympäristöön, jossa arki, työ, vapaa-aika ja osallistumismahdollisuudet yhdistyvät sujuvasti.

Matalan hallintohierarkian seutukaupungit ovat alueellisia keskuksia, joista on hyvä saavutettavuus myös suurempiin kaupunkeihin.

Seutukaupunkien toimintaedellytyksiin vaikuttavat meneillään olevien reformien lisäksi myös monet muut tekijät. Kuntamuutos edellyttää muutoskestävyyttä, vanhasta luopumista ja uuden toimintatavan ja -ajattelun omaksumista. Tämä näyttäytyy kuntien kykyinä sopeutua muutokseen ja kykyyn muokata omaa toimintaansa uuteen ympäristöön sopivaksi. Kuntien omilla toimilla on suuri merkitys tulevaisuuden menestymisessä.

Miksi seutukaupunkien menestyksellä on väliä?

Seutukaupungit tarjoavat kotipaikan miltei miljoonalle ihmiselle ja noin 60 400 yritykselle. Seutukaupungeissa käy töissä 342 500 ihmistä ja ne muodostavat ympärilleen luontaisen työssäkäynti- ja asiointialueen. Läheiseltä maaseudulta tullaan seutukaupunkiin töihin, kauppaan, erikoislääkäriin, tanssikouluun, torille, ammattikouluun ja taidenäyttelyihin. Seutukaupungit ovat oman alueensa palvelu- ja asiointikeskittymiä. Ilman seutukaupunkia lähiseudun asukkailla ja kesäasukkailla ei olisi erikoispalveluita. Seutukaupungit ovat yksi vaihtoehto suurten ja keskisuurten kaupunkien rinnalla. Seutukaupungit mahdollistavat elävän maaseudun ja monipuolisemmat palvelut.

Seutukaupunkien sujuva arki ja vähintään kohtuullinen palvelutarjonta ja työllistämismahdollisuudet monipuolistavat kaupungistumiskehitystä. Ylläpitämällä seutukaupunkien osaamis- ja työvoimapohja varmistetaan, että yritykset pystyvät kasvamaan ja tarjoamaan työpaikkoja. Ilman työvoimapotentiaalia seutukaupunkien yrittäjät saattavat lopettaa toimintansa, mikä pahentaa työttömyyttä. Osaaavan työvoiman saatavuus on seutukaupunkien yritysten menestymisen edellytys. Yrittäjillä on usein vahva tunneside yrityksensä sijaintipaikkakuntaan, eikä muutto muualle ole vaihtoehto.

Seutukaupungit vahvistavat elinvoimaa isojen ja keskisuurten kaupunkien välissä. Ilman seutukaupunkien ihmisiä, palveluita ja yrityksiä kehitysvyöhykkeet eivät kantaisi isosta kaupungista toiseen eivätkä maakunnan sisällä. Hyvät yhteydet ja pendelöinti vahvistavat seutukaupunkien työllisyyttä ja isojen kaupunkien palvelutarjontaa.

Seutukaupungit tasapainottavat nopeasta kaupunkiaueiden kasvusta aiheutuvia myönteisiä ja kielteisiä lieveilmiöitä.

2 Monimuotoinen kaupunkipolitiikka osana aluekehittämistä

Hallituksen maakunta- ja soteuudistus on käynnistänyt kiivaan keskustelun kaupungeista ja kaupungistumisesta. Kaupungistuminen on tosiasia, jota ei ratkaista vastakkainasettelulla, vaan tarkastelemalla kaupungistumista kokonaisuutena. Kaupungistuminen ei ole pelkkää muuttoliikettä, vaan se on myös kaupunkimaisen elämäntavan laajenemista. Suomalaiset kaupungit kasvavatkin tällä hetkellä sisäänpäin. Suomessa tarvitaan tavoitteellista ja vahvempaa keskustelua kaupunkipolitiikasta. Monet eri tahot ovat nostaneet kaupunkipolitiikan mukaan keskusteluun. Viimeisimpänä Elinkeinoelämän keskusliitto, joka toukokuussa 2018 julkaistussa Kaupungit kasvavat julkaisussa toteaa, että Suomi tarvitsee menestyviä kaupunkiseutuja kasvun tueksi.

Monimuotoisella kaupunkipolitiikalla tarkoitetaan laaja-alaista eri hallinnonalat käsittävää politiikkaa, joka sisältää tavoitteet niin kansalliselle kaupunkipolitiikalle kuin toimenpiteet erilaisille kaupungeille, metropolille, suurille kaupunkiseuduille, maakuntien keskuskäytöksille sekä seutukaupungeille. Erilaisten ja erikokoisten kaupunkien huomioon ottaminen kaupunkipolitiikassa varmistaa monimuotoisemman ja laajemman kasvun ja elinvoimaisuuden säilymisen Suomessa.

Monimuotoinen kaupunkipolitiikka sisältää muun muassa valmistelussa olevat kaupunkiohjelmat. Näitä ohjelmia ovat kestävän kaupunkikehittämisen ohjelma, kaupunkiohjelma ja seutukaupunkiohjelma. Kestävän kaupunkikehittämisen ohjelma toimeenpanee YK:n uutta kaupunkiagenda ja sen painopiste on kaupunkien omaehtoisessa ja välisessä kehittämisessä. Hallituksen valmisteleva kaupunkiohjelma koskettaa 18 maakunnan keskuskäytöksä ja se on kokoava politiikkaohjelma. Sen painotuksena on valtio-kaupungit yhteistyö.

Seutukaupunkiohjelma on toimenpiteiden kokonaisuus, joka rakentuu kolmesta eri elementistä. Nämä ovat omaehtoinen kehittäminen, sopimuksellisuus-kumppanuus ja verkostokehittäminen. Omaehtoinen kehittäminen muodostaa pohjan seutukaupunkien tekemiselle. Seutukaupungeilla on omia vahvuuksia, joita tulee tuoda esille entistä aktiivisemmin ja näkyvämmiin. Menestys rakentuu omien vahvuuksien tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Seutukaupungit voivat omilla ratkaisullaan luoda pohjan menestykselle. Sopimuksellisuus, kumppanuus ja verkostokehittäminen perustuvat ajatukselle, että yhdessä ja yhteistyössä suurten kaupunkien, seutujen ja maakuntien sekä valtion kanssa seutukaupungit voivat menestyä. Seutukaupunkiohjelma tarjoaa mahdollisuuden rakentaa tiiviimpää, verkostomaisempaa ja teemapohjaisempaa yhteistyötä erilaisten kaupunkien ja alueiden välillä ylittäen maakuntarajat.

3 Omaehtoinen kehittäminen

Seutukaupunkien toiminta-ajatus on seutuistumiskehityksen myötä kiinnittynyt ajatuksen toiminnallisista kaupunkiseuduista; seutukaupunkien olemassaolo on jäsentynyt ympäröivän seudun keskuskaupunkiroolin varaan. Tulevaisuudessa puolestaan heijastuu vaatimus maakunnallisesta ajattelusta ja toiminnasta. Uudistuksen yhtenä vaikutuksena tulee olemaan kuntien ja alueiden erilaistumiskehitys.

Tampereen yliopiston tutkimuksessa (*Kyösti, Jäntti, Parkkinen & Airaksinen: Tehtävänä tulevaisuus. Tutkimus seutukaupunkien ulottuvuuksista ja proaktiivisista johtamiskeinoista 2017*) siitä millaisen toiminta-ajatuksen varaan seutukaupunkisen olemassaolo rakentuu, on päädytty alueiden sisäisten vahvuuksien hyödyntämiseen ja niiden varaan rakennettavaan tulevaisuuskuvaan sen sijaan, että seutukaupungit tyytyisivät ulkoapäin annettuihin rooleihin. Keskeisimmät ulkoiset toimintaedellytykset seutukaupunkien tulevaisuutta ajatellen ovat riittävällä tasolla oleva kuntien toimintavapaus sekä toimivat ja monipuoliset yhteistyösuhteet kunnasta ulospäin ja kunnan sisällä. Merkittävät seutukaupunkien tulevaisuuteen vaikuttavat sisäiset tekijät ovat puolestaan kaupunkien sisäinen uudistumiskyky ja muutoskestävyys. Halutun tulevaisuuden saavuttaminen näyttää edellyttävän kuntakäsityksen laajenemista palvelupainotteisesta kuntakuvasta kohti uudenlaista avointa, osallistavaa ja elinvoimaista kuntaprofiilia. Kuntien toimintakentän muutoksessa oleellista on eriytymisen kääntäminen erityisyydeksi, jossa tärkeää on omien vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen.

Seutukaupungin menestymisen ja elinvoiman takana on monta tekijää, mutta suuri merkitys on kaupungin omalla toimintatavalla sekä toimintakulttuurilla. Seutukaupungeissa on havaittavissa hyvinkin erilaisia tekemisen tapoja.

Innovaatioympäristöt

Korkeakoulut vahvistavat osaamisellaan eri toimijoita yhdistäviä alue- ja alakohtaisia innovaatio- ja osaamiskeskittymiä. Nämä edistävät alueiden omiin vahvuuksiin ja kilpailuetuihin perustuvaa älykästä erikoistumista sekä uusien kasvualojen vahvistumista. Tässä hyödynnetään seutukaupunkien osaamispotentiaalia korkeakoulujen toiminnan kehittämisessä.

Avoimet innovaatioekosysteemit toimivat avoimen innovaatiotoiminnan mallilla. Niissä julkinen sektori, korkeakoulut, elinkeinoelämä ja loppukäyttäjät tuovat uusia ratkaisuja yhteiskunnan tarpeisiin. Avoimen innovaatiotoiminnan eri muotojen vahvistuessa tutkimusinfrastruktuurien yhteiskäyttö ja tarve yhteiskäytölle kasvaa. Suomessa on paljon korkealaatuista osaamista ja alustoja, joiden yhteiskäytön kasvattamisessa on potentiaalia. Potentiaalın hyödyntämiseksi on välttämätöntä muodostaa isompia kansainvälisesti kilpailukykyisiä alustoja, jotka houkuttelevat myös kansainvälisiä asiakkaita. Erityisesti tulee priorisoida temaattisia tarvelähtöisen yhteistyön tutkimusinfrastruktuureita ja kehitysympäristöjä. Verkottamalla paikallisia alustoja ja kehittämällä niitä yhdessä kannustetaan isoja ja pieniä kaupunkeja ja kompetensseja ja pyritään välttämään turhaa päällekkäisyyttä.

Tutkimusinfrastruktuurien ja kehitysympäristöjen yhteiskäytön ja hyödyntämisen laajentaminen elinkeinoelämän suuntaan vaatii niiden ylläpitäjiltä ja kehittäjiltä ammattimaista palvelujen paketoitua ja esilletuontia. Sekä fyysiset tutkimusinfrastruktuurit että osaaminen niiden kehittämiseksi ja toiminnan ylläpitämiseksi vaativat systemaattisia pitkän aikavälin investointeja myös niiden hyödyntäjiltä.

Riski- ja innovaatorahoituksen ohjautuminen seutukaupunkeihin ja niissä toimiviin yrityksiin on heikkoa. Yksi selitys tälle on, että lähes kaikesta innovaatorahoituksesta Suomessa puuttuu toisen asteen näkökulma. Kuitenkin innovaatioista käytännön tasolla syntyy 80–90 prosenttia. Suomen yrittäjien selvityksen mukaan yli 60 prosentilla yrittäjistä on ammatillinen koulutus. Ammatillisen koulutuksen roolia ei ole riittävästi tunnustettu osana innovaatiojärjestelmää. Innovaatorahoituksella tulisi olla mahdollista tukea paremmin ammatillisen sekä ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen yhteishankkeita.

Ammattikorkeakouluissa soveltavaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa tehdään usein työ- ja elinkeinoelämän kanssa alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. TKI-toiminnassa tuotetaan uusia tai olennaisesti paranneltuja tuotteita, palveluita, prosesseja ja menetelmiä. Innovaatiotoiminta ulottuu myös kaupallistamiseen sekä yrittäjyyteen, joten ammattikorkeakoulujen toiminnalla on selkeä rooli yritystoiminnan kehittämisessä. Soveltavaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan tarvitaan omat rahoitusinstrumentit, joita ammattikorkeakoulut yhteistyökumppaneineen voivat hyödyntää. Tämä tukee erityisesti pk-sektorin kehittymistä, mutta myös julkisia ja kolmannen sektorin toimijoita. Ammattikorkeakouluissa myös korostuu opiskelijoiden rooli tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa sekä yrittäjyydessä. Yksilön osaamisen ja koulutustason lisäksi YAMK-tutkinnot tukevat työpaikkojen ja yritysten kehittymistä.

Kulttuurilla ja taiteella on moniulotteinen merkitys ihmisten hyvinvoinnille ja yhteiskunnalle. Kulttuuri, taide, luovat alat ja luova osaaminen laajasti ymmärrettynä voivat tarjota mahdollisuuksia innovaatioympäristöjen kehittämiseen, alueen omaleimaisuuden vahvistamiseen ja asukkaiden paikallisidentiteettiin. Julkaisussa *Taide ja kulttuuri osana alueiden*

kehitystä (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 20/2018) luovat alat ja luova talous nähdään ulottuvan laajemmin luovuuden hyödyntämiseen yhteiskunnan ja erityisesti elinkeinotoiminnan, ml. innovaatioympäristöjen, kehittämisessä. Näkökulma korostaa tuotteiden ja palveluiden, niiden jakelun sekä yleensä liiketoiminnan kehittymistä ja niistä syntyvää taloudellista lisäarvoa. Alueellisesta ja seudullisesta näkökulmasta luovien alojen toiminta lisää elinvoimaisuutta, kilpailukykyä ja luo uusia työpaikkoja. Luovien alojen toiminta on osin keskittynyttä Uudellemaalle ja isoihin kaupunkeihin, mutta sitä on myös seutukaupungeissa.

Seutukaupungeissa keskeistä on erilaisen luovan osaamisen uudenvuoden yhdistäminen innovaatioympäristöjen kehittämiseksi. Erityisesti eri koulutusasteilla tapahtuvassa toiminnassa ja yritysten kehittämisessä monialaista luovaa osaamista tulisi yhdistää ja hyödyntää yhä paremmin. Lähtökohtana tulisi olla mm. asiakkaille syntyvä lisäarvo tuotteista ja palveluista, mitä voidaan vahvistaa esimerkiksi brändäyksellä. Tässä tarvitaan seutujen sisäisen kehittämisen vahvistamiseksi myös yliseudullista ja ylimaakunnallista yhteistyötä, koska kaikki osaajat eivät aina sijaitse omalla seudulla.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

1. Seutukaupunkien yritykset ja innovaatiotoimijat tekevät yliseudullista ja –maakunnallista vastavuoroista yhteistyötä tutkimusinfrastruktuurien ja kehitysympäristöjen hyödyntämiseksi ja avoimen innovaatiotoiminnan mahdollistamiseksi. Hyödyntäminen vaatii infrastruktuurien ja kehittämissympäristöjen kehittäjiltä ja ylläpitäjiltä ammattimaista palveluiden paketoitua ja esilletuontia.
2. Seutukaupungit hyödyntävät ammatillisen koulutuksen järjestäjien roolia käyttäjälähtöisten innovaatioiden synnyttäjinä ja kaupallistajina.
3. Seutukaupungeissa eri koulutusasteet ja yritykset yhdistävät kehittämistyössään monialaista luovaa osaamista nykyistä tehokkaammin. Tässä tarvitaan seutujen sisäisen kehittämisen vahvistamiseksi myös yliseudullista ja ylimaakunnallista yhteistyötä, koska kaikki osaajat eivät aina sijaitse omalla seudulla.
4. Seutukaupungit hyödyntävät nykyistä paremmin alueella sijaitsevien kulttuuri- ja taidetoimijoiden kulttuuri- ja luovan osaamista (taiteilijat, muut luovat osaajat) sekä aineistoja (esimerkiksi museoiden aineistot) innovaatioympäristöjen kehittämisessä.
5. Seutukaupunkien pk-yritykset ja luovat osaajat yhdistävät osaamistaan parempien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseksi. Yhdistämisessä otetaan huomioon asiakkaalle syntyvä lisäarvo, brändien kehittäminen yms., mitä voidaan vahvistaa mm. muotoilu- ja markkinointiosaamisella sekä muulla luovalla osaamisella.

Elinkeinot ja elinvoima

Toimiva ja hyvin brändätty seutukaupunki on hyvä ja kiinnostava ympäristö asua ja elää. Seutukaupunkien on myös pystyttävä houkuttelemaan osaavaa työvoimaa kasvun luomassa kiristyvässä kilpailussa. Seutukaupungit voivat toimia alustana palvelujen tuotannossa sen asukkaille ja siten mahdollistajina, joka tuo hyvinvointia ja merkityksellisyyttä ihmisille. Asiakkaalle syntyvä arvo on keskeistä ihmiskeskeisessä liiketoiminnassa. Tuotteiden ja palveluiden oletetaan ratkaisevan yksilön ja yhteiskunnan aikaan, paikkaan tai merkityksellisyyteen liittyviä tarpeita ja odotuksia.

Samaan tapaan kuin muut isommat kaupungit, myös seutukaupungeilla on mahdollisuus maankäytön suunnittelulla, investoinneilla ja innovatiivisten julkistenhankintojen avulla edistää yritysten innovaatiotoimintaa ja kilpailukykyä. Hankinnoilla voidaan edistää myös julkisten palvelujen laatua.

Kaupunkien kehittäjäorganisaatioiden (alueelliset kehittämissyhtiöt, ammattikorkeakoulut, kolmannen sektorin toimijat) osaamista ja valmiuksia kehittää uudentyyppejä kehittämissympäristöjä ja -alustoja tulisi parantaa. Alustoille syntyvän yritystoiminnan kautta tuetaan myös kaupunkien kyvykkyyksiä kasvattaa alueen vetovoimaisuutta osaajille ja investoinneille kasvun kilpailussa. Kehitettäviä liiketoiminta-alustoja ja -ekosysteemejä voivat olla myös hyvinvointiin ja elämyksiin liittyvät ympäristöt kuten erilaiset elämyspalvelut; viihde, kulttuuri, liikunta, ravintolapalvelut tai tapahtumat.

Uusien teknologioiden myötä osa nykyisestä osaamisesta vanhenee ja syntyy kokonaan uusia erityisaloja. Robotisaatio, automaatio, digitalisaatio ja kiertotalous ovat aloja, joilla seutukaupungitkin voivat menestyä. Kilpailukykyinen automatisoituva teollisuus voi sijoitua vapaammin pienemmille paikkakunnille, jos työvoimaa on houkuteltavissa alueelle. Uudet ja uusiutuvat toimialat vaativat kaupungilta ketteryyttä ja nopeaa reagointikykyä. Tämä koskee maankäyttöä, liikenneratkaisuja ja vaikkapa asuntopolitiikkaa.

Seutukaupungit joutuvat panostamaan voimakkaasti elinvoimapolitiikkaansa houkutelukseen uusia yrityksiä ja varmistaakseen olemassa olevien kärkiyritysten osaavan työvoiman saatavuuden ja muut toimintaedellytykset. Maakunta-keskuskaupunki-seutukaupunki elinvoimapolitiikan yhteistyö onkin rakennettava uudestaan. Seutukaupunkien elinvoima kiteytyy voimakkaasti niiden kykyyn houkutella uusia, nuoria asukkaita.

Jatkossa uudet työpaikat syntyvät pääasiassa yksityiselle palvelualoille. Suurten kaupunkien väestönkasvu keskittää kysyntävetoisia palvelusektorin työpaikkoja. Tällainen ala on muun muassa matkailu, jonka kasvunäkymät Suomessa ja maailmalla ovat myönteiset. Maisemat, luontoelämykset, paikallinen ruokakulttuuri ovat tuotteistettavissa ja matkailu käännettävissä kasvuun myös seutukaupungeissa.

Kulttuuri, luovat alat, liikunta ja tapahtumat ovat matkailun vetovoimatekijöitä, ja niiden merkitys matkailussa kasvaa voimakkaasti. Kulttuuri-, liikunta- ja tapahtumamatkailulla on keskeinen merkitys alueiden kehittämisessä, koska näillä klustereilla voi olla huomattavia-kin heijastavia ja työpaikkojen luomisen mahdollistavia vaikutuksia. Klustereiden tuotto jakautuu usealle toimialalle, mikä lisää niiden aluetaloudellista merkittävyyttä. Parhaimmillaan kulttuuri- ja liikuntamatkailun ja tapahtumien ympärille muodostuvat verkostot toimivat innovaatioalustoina muille palveluille, koulutuksen kehittymiselle ja alueiden vetovoimaisuuden lisäämiselle. Seutukaupungeissa on kulttuuritarjontaa, joka antaa hyvän perustan vahvistaa seutukaupunkeja kulttuurimatkailukohteina ja tapahtumakaupunkeina.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

6. Seutukaupungit toimivat alustana palvelujen tuotannossa sen asukkaille ja sen mahdollistajina, joka tuo hyvinvointia ja merkityksellisyyttä ihmiselle.
7. Seutukaupungit hyödyntävät maankäytön suunnittelua, investointeja ja innovatiivisia julkisia hankintoja parantaakseen yritysten innovaatiotoimintaa ja kilpailukykyä.
8. Seutukaupungit valmistelevat uusia toimenpiteitä positiivisiin ja negatiivisiin rakennemuutoksiin vastaamiseksi, joissa tunnistetaan seudun kasvun tukemiseksi yhtäältä toimialat ja yritykset, jotka luovuttavat työvoimaa ja toisaalta ne, jotka kaipaavat uutta osaavaa työvoimaa kasvunsa tueksi. Tehdään poikkihallinnollista yhteistyötä positiivisiin rakennemuutoksiin kehitettyä siltasopimuksen toimintamallia soveltaen.
9. Seutukaupungit tukevat pienimpien yritysten yhteistyöverkostojen rakentamista, jotta pienet yritykset pääsevät paremmin mukaan palveluntuottajiksi uusille markkinoille esim. hyvinvointi- ja terveydenhoito- ja matkailualalla.
10. Seutukaupungit vastaavat työvoiman määrän vähenemiseen on vastattava maahanmuuttajien tehokkaalla kotouttamisella ja tukemalla kansainvälisten yhteisöjen syntymistä alueelle. Kansainvälisten osaajien houkuttelua tukevien ohjelmien EURESin ja Talent Boost tuen hyödyntäminen kansainvälisen työvoiman houkuttelemiseksi.
11. Seutukaupungit kehittävät uusiutuvien toimialojen vaatimaa ketteryyttä ja nopeaa reagointikykyä. Valmistaudutaan uudistuvan ja robotisoituvan teollisuuden sijoittumiseen alueille.
12. Seutukaupungit rakentavat omaleimaista elämystaloutta ja hyödyntävät verkostoja matkailun kehittämiseksi sekä kasvattamiseksi.
13. Seutukaupungit ottavat kaiken irti kulttuuri- ja liikuntamatkailun ja tapahtumien ympärille muodostuvista verkostoista, jotka toimivat innovaatioalustoina muille palveluille, koulutuksen kehittymiselle ja alueiden vetovoimaisuuden lisäämiselle. Seutukaupungeissa on kulttuuritarjontaa, joka antaa hyvän perustan vahvistaa seutukaupunkeja kulttuurimatkailukohteina ja tapahtumakaupunkeina.

Koulutus ja osaavan työvoiman saatavuus

Seutukaupunkien väestö on vähentynyt ja ikärakenne on valtaosalla paikkakunnista viennoutunut. Tämä on johtanut noususuhdanteessa pulaan osaavasta, ammattitaitoisesta, työkykyisestä ja korkean työmotivaation omaavasta työvoimasta. Samaan aikaan rakennetyöttömyys pysyy korkeana.

Seutukaupungeissa on tärkeää havaita työmarkkinoiden dynamiikkaan vaikuttavat tekijät ja tavoitella kysynnän ja tarjonnan parempaa kohtaantoa. Tavoitteena on osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen ja työllisyyden parantaminen. Koulutus- ja osaamistarpeiden ennakkoinnin tuloksia tulisi hyödyntää toisen asteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen koulutustarjonnan suuntaamisessa myös seutukaupunkien tarpeisiin.

Ammatillisen koulutuksen uusi lainsäädäntö (531/2017) tuli voimaan 1.1.2018 alkaen. Se antaa uusia mahdollisuuksia ammatillisen koulutuksen järjestäjille vastata myös seutukaupunkien työelämän haasteisiin. Uudessa ammatillisessa koulutuksessa korostuvat osaaminen, asiakaslähtöisyys ja elinikäinen oppiminen. Uudistus monipuolistaa yksilöllisiä mahdollisuuksia työelämälähtöiseen ja käytännönläheiseen ammatilliseen opiskeluun, edistää ammatilliseen koulutukseen hakeutumista, työelämän edellyttämän ammattitaidon saavuttamista, edesauttaa ammatillisten tutkintojen suorittamista, vähentää keskeyttämistä sekä tukea siirtymistä ammatillisesta koulutuksesta työelämään.

Ammatillisen koulutuksen rooli osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa on keskeinen. Ammatillisen koulutuksen avulla edistetään alueiden työllisyyttä ja yrittäjyyttä, tuetaan työelämän uudistumista ja parannetaan kansainvälistä kilpailukykyä. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät suuntaavat koulutuspalveluitaan työelämän osaamistarpeiden mukaisesti reagoiden ennakoivasti ja joustavasti toiminta-alueidensa muutoksiin. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät vastaavat palveluvalikoimallaan oikea-aikaisesti, osuvasti ja laadukkaasti työelämän ja yksilöiden osaamistarpeisiin. Mahdollisia lisäresursseja kohdenettaessa huomioidaan seutukaupunkien työvoima- ja koulutustarve.

Kaikki koulutus lähtee opiskelijoiden ja työelämän tarpeista. Jokaiselle tutkintoa tai sen osaa suorittavalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) jossa sovitaan siitä, miten tavoitteeksi asetettu osaaminen saavutetaan ja millaista opetusta, ohjausta ja tukea opiskelija tarvitsee. Opiskelija opiskelee vain sitä, mistä häneltä puuttuu osaamista. Hankittu osaaminen osoitetaan näyttämällä se käytännön työtilanteessa. Ammatilliseen koulutukseen voi hakea ja päästä joustavasti silloin, kun on tarve. Koulutus tarjoaa osaamista eri vaiheissa työuraa.

Ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyttä tulee lisätä edelleen. Työelämälähtöisyyttä kehitetään uudistuvien säädösten ja tutkinnon perusteiden mukaisesti siten, että opis-

kelija saa vahvan ammattitaidon, joka mahdollistaa nopean siirtymisen työelämään sekä antaa laaja-alaisia ammatillisia ja elinikäisen oppimisen valmiuksia, joiden avulla tutkinnon suorittanut pystyy kehittämään osaamistaan edelleen työuransa eri vaiheissa. Koulutuspalveluita ja koulutuksen toteuttamistapoja uudistetaan siten, että osaamista voidaan kehittää yhä enemmän esimerkiksi työn yhteydessä ja työstä työhön siirtymisessä.

Mahdollisuuksia työpaikoilla tapahtuvaan koulutukseen lisätään. Siihen on kaksi tapaa: työsopimukseen perustuva oppisopimuskoulutus ja ilman työsuhdetta toteutettava koulutussopimus. Näitä on mahdollista yhdistellä joustavasti opiskelijan ja työelämän tarpeiden mukaisesti. Seutukaupungit voivat osaltaan edistää ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyötä mm. omien elinkeinopalveluidensa avulla.

Koulutuksen järjestäjillä on velvollisuus kertoa uusista ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksista vastata työelämän tarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien tulee uudistaa toimintatapojaan ja palveluitaan siten, että ne kykenevät vastaamaan toiminta-alueillaan yritysten nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää toteutusmalleihin, joissa työpaikoilla sekä koulutuksen järjestäjien omissa oppimisympäristöissä (ml. digitaaliset oppimisalustat) toteutettavaa osaamisen kehittämistä voidaan joustavasti yhdistellä. Lisäksi ratkaisuille tulee parantaa koulutuksen saavutettavuutta niillä alueilla, joilla ei ole ammatillisen koulutuksen toimipisteitä. Valmistelussa on hyödynnettävä kehitettyjä malleja ja toimintatapoja.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision jatkotyössä määritellään muun muassa avoimen korkeakouluopetuksen kohdistetumpia ja monipuolisempia järjestämistapoja. Korkeakoulutuksen avoimuus voi toteutua esimerkiksi yhteisellä alustalla, joka voi tarkoittaa näkyvää koulutustarjontatietoon, siihen integroitua yhteistä sähköistä oppimisympäristöä sekä yhteisiä hallinnollisia käytäntöjä (miten ja kenelle kirjataan opintopisteet, miten kirjataan tutkinnot yms.). Koulutustarjonnan avoimuus tuo koulutuksen kaikkien saataville.

Seutukaupunkien osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi seutukaupungit osallistuvat koulutusjärjestelmää täydentävän kasvupalvelukoulutuksen suunnitteluun työmarkkinoiden ja yritysten tarpeiden pohjalta. Kasvupalvelukoulutuksena voidaan toteuttaa ammatillisesti suuntautunutta ei-tutkintoon eikä tutkinnon osaan johtavaa koulutusta. Koulutus voi siis olla osaamista täydentävää tai osaamista uudelleen suuntaavaa koulutusta. Korkeakoulut voivat tuottaa aiempaa osaamista täydentäviä, osaamista uudelleen suuntaavaa tai kokonaan uutta osaamista antavaa tutkintoon johtavaa tai tutkinnon jälkeistä täydennyskoulutusta markkinaehtoisesti. Korkeakoulut voivat järjestää myös erikoistumiskoulutusta ja tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena yliopisto-opetuksena tai muutoin erillisinä opintoina. Seutukaupungeissa tulee kiinnittää huomiota koulutusjärjestelmän ja kasvupalvelutoimien yhteensovittamiseen.

Seutukaupunkien on hyvä kiinnittyä myös kasvupalveluiden valmisteluun. Kasvupalvelupiloteissa kokeillaan uudenlaisia tapoja järjestää ja tuottaa palveluita, herätellään markkinoita ja kokeillaan kilpailullisia toimintamalleja sekä parannetaan palvelujen vaikuttavuutta ja

asiakaslähtöisyyttä. Kasvupalvelupilottien avulla mahdollistetaan vaiheittainen ja hallittu siirtymä uusiin toimintamalleihin sekä turvataan palvelukyky siirtymätilanteessa.

Seutukaupunkien asukkaiden hyvinvointi ja terveys ovat elinvoimaisen kunnan peruspilaria. Seutukaupungeille on olennaista vaikuttaa vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien edellytysten parantamiseen. Seutukaupungit ovat erittäin tehokkaita hoitamaan syrjäytymisvaarassa olevien ryhmien, kuten pitkä-aikaistyöttömien ja vailla työkokemusta olevien nuorten asioita, koska seutukaupungeissa tunnetaan työttömät, potentiaaliset työnantajat ja yhteydet erityisesti ammatilliseen/täydennyskoulutukseen ovat hyvät. Samaa asukas-tuntemusta voidaan hyödyntää tehokkaasti asukkaiden hyvinvoinnin eri osa-alueilla.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

14. Seutukaupungit analysoivat työmarkkinoiden dynamiikkaan vaikuttavat tekijät ja keskittyvät kysynnän ja tarjonnan kohtaantoon.
15. Seutukaupungit osallistuvat ennakointiyhteistyöhön maakunnan tasolla ja tuovat alueensa työvoimatarve esiin.
16. Seutukaupunkien ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyötä tulee edelleen tiivistää, jotta koulutus vastaa seutukaupunkien osaamis- ja elinkeinopoliittisiin tavoitteisiin. Koulutuksen järjestäjien ja seutukaupunkien yritysten yhteistyön tiivistäminen on välttämätöntä, jotta työvoimatarvealojen vetovoimaisuutta voidaan parantaa ja siten varmistaa osaavan työvoiman saatavuus.
17. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät uudistavat toimintatapojaan ja palveluitaan siten, että ne kykenevät vastaamaan toiminta-alueillaan yritysten nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjillä on velvollisuus kertoa uusista ammatillisen koulutuksen mahdollisuuksista vastata työelämän tarpeisiin.
18. Ammatillisen koulutuksen mahdollisia lisäresursseja kohdennettaessa huomioidaan seutukaupunkinen työvoima- ja koulutustarve.
19. Tarve nopeasti suoritettavissa oleviin työelämän tarpeisiin suunnattuihin korkeakoulututkintoihin, erikoistumiskoulutuksiin tai tutkinnon osista muodostuviin osaamiskokonaisuuksiin on tunnistettu. Näihin toimiin mahdollisesti saatavia lisäresursseja kohdennettaessa pyritään turvaamaan seutukaupunkien koulutustarve.
20. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiotyön tavoitteena on eri käyttäjäryhmien hyödynnettävissä oleva, avoin ja monimuotoinen korkeakouluopetus ja jatkuvan oppimisen mahdollisuudet. Näillä toimilla on mahdollista turvata korkeakoulutuksen tarjonta myös sellaisissa kaupungeissa joilla ei ole omaa korkeakoulua.
21. Seutukaupungit osallistuvat kasvupalvelukoulutuksen suunnitteluun työmarkkinoiden ja yritysten tarpeiden pohjalta. Seutukaupungit kiinnittyvät tiiviisti käynnistyvien kasvupalvelupilottien ja allianssimallien valmisteluun, toimeenpanoon ja tulosten hyödyntämiseen.

Sujuvat liikenneyhteydet

Kaupunkipolitiikassa ja liikennejärjestelmäsunnittelussa on lähivuosina tapahtumassa merkittäviä muutoksia. Tulevaisuuden liikkumiseen tulee vaikuttamaan kehittyvä teknologia automatisaation ja digitalisaation kautta, liikenteen palveluistuminen sekä ilmastomuutos. Lisäksi ihmisten liikkumistarpeet muuttuvat esimerkiksi kaupungistumiskehityksen ja kestäväen liikkumisen edistämisen myötä. Seutukaupungit voivat valmistautua muutoksiin esimerkiksi edistämällä päästövähennystoimiaan sekä integroimalla liikenteen palvelut osaksi kaupunkien agenda.

Liikenteellinen saavutettavuus tulee tulevaisuudessakin olemaan seutukaupungeille tärkeää, erityisesti liikenneyhteydet läheiseen maakuntakeskukseen. Tämä voidaan huomioida mm. alueiden kehittämisestä sekä liikennejärjestelmätyöstä eri osapuolien välillä tehtävissä erilaisissa suunnitelmissa ja sopimuksissa. Tällaisia suunnitelmia ovat esimerkiksi valtakunnallinen, maakunnallinen ja kaupunkiseudullinen liikennejärjestelmäsunnitelma, maakunnan tienpidon ja liikenteen suunnitelma sekä valtion ja tienpitoalueen maakuntien tienpidon sopimus. Näistä seutukaupunkien kannalta keskeistä on osallistua maakunnalliseen ja mahdolliseen kaupunkiseudun suunnittelutyöhön.

Maakuntauudistus aiheuttaa muutoksia tienpitoon. Maakuntauudistuksen myötä tienpidon tehtävät jakautuisivat maakuntien ja valtion välille. Maakunnat hoitaisivat jatkossa tienpidon tehtäviä enintään yhdeksällä tienpitoalueella valtion kanssa tehtävien sopimusten mukaisesti. Liikennevirasto toimisi edelleen tienpitäjänä ja vastaisi maantieverkon omistajan tehtävistä. Maakunnissa hoidettavien tienpidon tehtävien rahoitus järjestettäisiin erillisrahoituksena. Maakuntauudistuksen myötä maakunnasta tulee keskeinen yhteistyötaho seutukaupungeille liikenteellisen saavutettavuuden varmistamisessa.

Jatkossa tienpitäjä ja tienpitoalue valmistelisivat nelivuotisen sopimuksen tienpidon järjestämisestä. Sopimus koskisi esimerkiksi tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevaa rahoitusta ja sen suuntaamista sekä tienpitoa ja taloutta koskevia tavoitteita ja toimintatapoja sekä raportointia. Sopimusten lähtökohtana toimisi tienpidon ja liikenteen suunnitelma, jonka jokainen maakunta laatisi. Tienpidon ja liikenteen suunnitelma on merkittävä maakunnan alueen kunnille, joille tarjottaisiin mahdollisuus esittää näkemyksensä suunnitelmaluonnoksesta lausuntomenettelyssä.

Myös alueellinen liikennejärjestelmäsunnittelu ja sen toteuttaminen voi helpottaa kaupunkien liikenteellistä saavutettavuutta muihin kaupunkeihin ja alueisiin. Lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä (maantielaki) lisättäisiin säännökset kaikkia liikennemuotoja koskevasta valtakunnallisesta ja maakunnallisesta liikennejärjestelmäsunnittelusta. Liikennejärjestelmäsunnittelussa keskeistä on sovittaa yhteen nykyiset ja tulevat liikennetarpeet ja maankäyttöratkaisut. Liikennejärjestelmäsunnittelu on jatkuvaa ja vuorovaikutteista yhteistyötä

eri viranomaisten ja muiden toimijoiden kesken. Valtakunnallisen ja maakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnittelun lisäksi liikennejärjestelmäsuunnittelua voidaan tehdä myös kunnissa ja kaupunkiseuduilla. Laissa kuitenkin edellyttäisiin maakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnittelussa kiinnittämään huomiota alueen kuntien ja kaupunkiseutujen suunnitteluun. Samoin edellyttäisiin, että maakunnan alueella toimivien viranomaisten kuten kaupunkien tulisi kiinnittää huomiota maakunnan liikennejärjestelmäsuunnitelmaan.

Liikenne- ja viestintäministeriö asetti huhtikuussa 2018 parlamentaarisen työryhmän ohjaamaan kansallisen liikennejärjestelmäsuunnittelun valmistelua. Parlamentaarisen työryhmän työ täydentää maantieteellisiä säädettäviä yleisiä valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimista koskevia menettelyjä. Parlamentaarisen työn tulokset toimitetaan eduskunnalle selontekona ja seuraavalla hallituskaudella valmistellaan parlamentaarisessa ohjauksessa valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma.

Liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen on yksi suurimmista kaupunkiliikuttamisen haasteista. Päästövähennystavoitteen saavuttaminen edellyttää paitsi toimenpiteitä valtiolta, kaupungilta sekä sen yritysiltä ja asukkailta, myös näiden tahojen määrätietoista yhteistyötä.

Myös kävelyä ja pyöräilyä edistämällä voidaan vähentää liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä. Pyöräilyllä on merkittävää potentiaalia kulkumuotona seutukaupungeissa, joissa etäisyydet ovat usein lyhyitä. Markkinoilla yleistyvät sähköpyörät, joiden avulla pyörällä voidaan kulkea pidempiä matkoja. Keväällä 2018 valmistuivat uusi kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma sekä siihen liittyvä valtioneuvoston periaatepäätös. Tavoitteena on lisätä kävelyn ja pyöräilyn matkamääriä 30 prosentilla vuoteen 2030 mennessä. Kasvihuonekaasupäästöjen lisäksi kävelyn ja pyöräilyn edistämällä vähennettäisiin liikenteen muita haitallisia ympäristövaikutuksia sekä edistetään terveyttä ja hyvinvointia. On arvioitu, että kävelyn lisääminen Suomessa 20 prosentilla tuottaisi yhteensä 3,3 miljardin euron ja pyöräilyn lisääminen 1,1 miljardin euron arvosta terveyshyötyjä. Nämä hyödyt konkretisoituvat usein juurikin kaupunkien taloudessa.

Seutukaupunkien ja maakuntakeskusten väliset joukkoliikenneyhteydet ovat tärkeitä etenkin säännöllisillä työssäkäynti- ja opiskelumatkoilla. Ne voidaan suunnitella palvelemaan myös seutukaupungin sisäistä liikkumista. Markkinaehtoisesti syntyvän joukkoliikenteen lisäksi seutukaupungit voivat suunnitella täydentäviä joukkoliikennepalveluita tulevien maakuntien kanssa. Seutukaupungin kestäväää liikennejärjestelmää edistetään hillitsemällä hajarakentamista ja kehittämällä tiiviitä ja viihtyisiä kuntakeskuksia. Tällöin matkat ovat lyhyitä ja niistä moni voidaan tehdä myös jalan tai pyörällä. Myös uusia liikkumisen palveluja, kimpakyytisovelluksia, yhteiskäyttöautoja tms. voidaan seutukaupungeissakin hyödyntää.

Digitalisaation ja tiedon avulla on myös syntynyt ”Liikenne palveluna” -toimintatapa, jossa tietoa ja digitalisaatiota hyödyntämällä luodaan yhteistyössä käyttäjien, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kesken käyttäjälähtöisiä ja esteettömiä liikenne- ja kuljetuspalveluita tuottava liikennejärjestelmä.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

22. Seutukaupungit osallistuvat aktiivisesti alueidensa liikennejärjestelmäsuunnitteluun sekä maakunnan tienpidon ja liikenteen suunnitelman valmisteluun.
23. Seutukaupunkien liikenteellinen saavutettavuus huomioidaan Parlamentaarisen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelua ohjaavan työryhmän työskentelyssä.
24. Seutukaupungit varautuvat liikenteen murrokseen ja ilmastonmuutokseen esimerkiksi strategioissaan.
25. Seutukaupungit panostavat kävelyn, pyöräilyn, joukkoliikenteen ja muiden kestävien liikennemuotojen edistämiseen alueillaan.

Asuminen ja maankäyttö

Seutukaupunkien kehitykseen vaikuttaa ennen kaikkea kaupungin ja seudun elinvoimaisuus sekä yritysten työpaikkojen ja työvoimatarjonnan tasapainoisuus. Hallinnolliset uudistukset voivat muuttaa julkisen alan työpaikkatarjontaa sekä asukkaille tarjoutuvia työmahdollisuuksia ja palveluja.

Seutukaupungeissa perheille tulisi löytyä työtä molemmille puolisoille ja tarvittaessa vaihtoehtoja työllistymiselle. Toinen tapa säilyttää työn ja työvoiman tasapaino on seutukaupungin kuulumisen laajempaan työmarkkina-alueeseen, jolta löytyy työvoiman kysyntää ja työssäkäyntiin tarvittavat yhteydet. Seutukaupungeissa on käytännössä aina kohtuuhintaista asuntotarjontaa, väljyyttä ja luonnonläheisyyttä. Kaupunkien asuntokannan ja elämänpiirin tulisi kuitenkin vastata sekä nuorten, työssäkävien että ikääntyneiden ihmisten tarpeisiin. Ratkaisevassa asemassa ovat oppilaitosiässä olevat nuoret ja nuoret aikuiset. Perinteisten asumisihanteiden ohella pitää olla tarjolla nuoria kiinnostavia edullisia, viihtyisiä ja vaivattomia asumisen muotoja, sekä omistus- että vuokra-asuntoja hyvillä sijainneilla.

Valtio on kohdentanut rahoitusta erityisryhmien asuntotuotantoon myös seutukaupungeissa kun asunnoille on pitkäaikainen tarve. Asuntotuotantoa on kohdennettu keskustoihin palvelujen lähelle. Valtio tukee myös taloudellisissa vaikeuksissa olevien vuokratuloyhteisöjen tervehdyttämistä erilaisin tukitoimin. Näitä toimenpiteitä kehitetään parhaillaan nk. AAKE – työryhmän ehdotusten pohjalta. Valtiolla on asuntotuen osalta käytössä välineitä, kuten ta-kausmalli ja lyhyt korkotuki, joissa tuki ja rajoitukset ovat kohtuullisen lyhyitä (10 vuotta). Näitä

voidaan tarvittaessa hyödyntää myös seutukaupungeissa. Yksityiset asuntotuotannon toimijat näkevät sellaiset kaupungit ja seudut houkuttelevina, jossa on talouskasvua ja asunnoille kysyntää pitkälle aikavälille. Valtion mahdollisuudet tukea asuntotuotantoa ovat rajalliset ja rahoitusta kohdennetaan sinne, missä niistä on eniten pitkäaikaista tarvetta ja vaikutusta.

Ikääntynyt väestö viihtyy seutukaupungissa, kun ikääntymisen tuomat asumiseen liittyvät haasteet on otettu huomioon. Lähellä sijaitsevat julkiset ja yksityiset palvelut, sekä harrastusmahdollisuudet mahdollistavat itsenäisen asumisen mahdollisimman pitkään. Esteettömät asunnot, hissit ja erilaiset apuvälineet asunnoissa tukevat kotona selviytymistä. Esteetön ja viihtyisä elinympäristö tukee toimintakykyä ja sosiaalisten verkoston ylläpitoa. Sosiaali- ja terveystoimen kuljetusten ja koti- ja hoivapalveluiden tarve kasvaa väestön ikääntyessä ja tähän on myös seutukaupungeissa varauduttava esim. suuntaamalla asuminen keskustoihin mahdollisimman lähelle palveluita.

Seutukaupungeissa on pidettävä huoli keskustojen kaupallisesta elinvoimaisuudesta ja lähipalveluiden saatavuudesta. Taajamien reunoille syntyvien vähittäiskaupan yksiköiden sijaan on pidettävä huoli keskustan monipuolisesta palvelutarjonnasta. Etenkin ikääntyvien viihtymistä ja toimintakykyä parantaa se, että päivittäin tarvittavat palvelut ovat kävelytäisyydellä. Turvallinen liikenneympäristö ja lyhyet etäisyydet ovat merkityksellisiä myös lapsiperheiden arjessa. Vireään ja viihtyisään seutukaupunkiin kuuluvat myös torit, erilaiset kohtauspaikat, viheralueet ja tapahtumat. Asukaslähtöisen toiminnan mahdollistaminen ja siihen kannustaminen ovat oleellinen osa yhteisöllistä ja osallistavaa kaupunkikulttuuria. Monessa seutukaupungissa rikas kulttuuriympäristö ja luonnonläheisyys tarjoavat hyvät lähtökohdat viihtyisän ja omia vahvuuksia korostavan keskusta-alueen kehittämiseksi.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

26. Seutukaupungit kehittävät erilaisia asumismuotoja keskuksissa liikenteellisesti hyvin saavutettavilla alueilla. Seutukaupungeissa kehitetään sekä vuokra- että omistusasumista.
27. Seutukaupungit huolehtivat keskustojen kaupallisista lähipalveluista mm. maankäytön suunnittelun keinoin.
28. Seutukaupungit tiivistävät ja täydentävät olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta ja luovat näin edellytyksiä kestäväälle liikkumiselle.
29. Seutukaupungit yhdessä muiden toimijoiden kanssa kehittävät seutukaupunkien keskustojen kaupunkiympäristön laatua, elävyyttä ja viihtyisyyttä yhteisinä olohuoneina ja vetovoimaisuutta lisäävänä käyntikortteina.
30. Seutukaupungit tarjoavat riittävästi hyvällä sijainnilla olevaa kaava- ja tonttivarantoa teolliselle ja logistiikkatoiminnoille sekä muulle yritystoiminnalle. Tällä mahdollistetaan yritystoiminnan kehittyminen ja uusien toimijoiden sijoittuminen seutukaupunkeihin.

Digitalisaatio

Toimintavarmat ja huippunopeat tietoliikenneyhteydet ovat jo nykyään niin liiketoiminnan kuin arkielämän vaatimus kaikkialla Suomessa. Tulevaisuudessa palveluiden digitalisoituessa ja esimerkiksi liikenteen automatisoituessa hyvien yhteyksien merkitys tulee vain kasvamaan. Jotta seutukaupungit voivat täysimääräisesti hyödyntää digitalisaation tuomat mahdollisuudet, tulee kaupungeissa olla kattavat ja laadukkaat tietoliikenneyhteydet. Julkisten palveluiden digitalisoimisen mahdollistamisen lisäksi huippunopeat yhteydet tekevät kaupungeista houkuttelevia asuin- ja sijaintipaikkoja sekä kuluttajille että yrityksille ja mahdollistavat asumisen, yrittämisen, työskentelyn ja opiskelun seutukaupungeissa.

Langattomat viestintäverkot ovat ympäri maata kattavia ja laadukkaita, sillä 3G- ja 4G-verkot kattavat tällä hetkellä jo 99 % väestöstä. Nopea vähintään 100 Mbit/s kiinteä laajakaistayhteys oli vuoden 2017 lopussa saatavilla hieman yli puoleen Suomen kotitalouksista. Saatavuus kuitenkin vaihtelee voimakkaasti maakunnittain. Myös seutukaupunkien välillä saatavuudessa on hyvin merkittäviä eroja, sillä saatavuus vaihtelee 1 prosentista 99 prosenttiin.

Viestintäverkkojen rakentaminen on Suomessa tapahtunut pääsääntöisesti markkinaehtoisesti. Poikkeuksena tästä on vuonna 2010 käynnistynyt Nopea laajakaista -tukiohjelma, jonka puitteissa laajakaistarakentamista on edistetty osaksi julkisella tuella sellaisilla alueilla, joille yhteyksiä ei muuten rakentuisi. Laajakaistahankkeiden julkisiin tukiin on varattu noin 135 miljoonaa euroa ja siitä oli tammikuussa 2018 jäljellä vielä noin 24 miljoonaa euroa. Nopea laajakaista -tukea on hyödynnetty myös joissain seutukaupungeissa. Laajakaistarakentamista on edistetty myös Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalla 2014–2020.

Kuntien on jatkossa mahdollista hakea Euroopan unionilta rahoitusta maksuttomien julkisten WiFi-verkkojen rakentamiseen esimerkiksi kirjastoihin ja toreille. EU:n WiFi4EU-ohjelmasta kunnat voivat hakea 15 000 euron arvoseteleitä, jotka myönnetään kunnille hakemusten saapumisjärjestyksessä. Toukokuussa järjestetyn ensimmäisen haun perusteella myönnettiin vähintään 15 arvoseteliä jokaiseen jäsenvaltioon. Seuraavan kahden vuoden aikana järjestetään useampi arvosetelihaku, joiden ajankohdat selviävät WiFi4EU.eu-portaalista.

Seutukaupungit voivat edistää viestintäverkkojen saatavuutta myös muilla keinoilla kuin rahoituksella. Tällaisia ovat mm. yhteyksien rakentaminen edullisemmalla mikrosahaustekniikalla. Lupamenettelyjä keventämällä ja yhdenmukaistamalla esimerkiksi muiden alueen kuntien kanssa nopeuttaa yhteyksien rakentamista.

Seuraavan sukupolven matkaviestinteknologian 5G:n kaupallinen käyttöönotto tulee tapahtumaan lähivuosina. Teknologia tulee jopa satakertaistamaan langattomien yhteyksien nopeuden, minkä lisäksi se lyhentää esimerkiksi yhteyksien viivettä. 5G tulee tarvitsemaan toimiakseen kattavan valokuituverkon sekä tukiasemaverkoston. Seutukaupunkien tuleekin jatkossa arvioida, voisiko kaupunkien olemassa olevia rakenteita, kuten lyhtypylväitä hyödyntää tukiasemien sijoittelussa.

Seutukaupungit voivat lisäksi omaksua niin sanottua *smart city* - eli älykäs kaupunki -ajattelua, jonka myötä ihmisten elämänlaatua voidaan parantaa ja esimerkiksi ympäristön kuormitusta voidaan vähentää hyödyntämällä viestintäteknologiaa. Liikenne- ja viestintäministeriön vuonna 2014 teettämän selvityksen mukaan *smart city* -ajattelua edistää kaupunkien kohtaamat uudenlaiset haasteet kuten ilmastonmuutos sekä teknologisen kehityksen luomat mahdollisuudet. Ennakkoluulottoman asenteen lisäksi konseptin käyttöönottoa edistää moitteettomat ja huippunopeat tietoliikenneyhteydet. Myös tietoa tulee jatkossa hyödyntää seutukaupunkien strategisten tavoitteiden saavuttamisessa liittyen esimerkiksi esteettömyyteen, turvallisuuteen ja ympäristöystävällisyyteen.

Niin kutsutussa datataloudessa tehokkaat ja käyttäjälähtöiset palvelut luodaan tiedolla. Tämä edellyttää sitä että data on saatavilla ja yhteentoimivaa. Euroopan komissio arvioi, että vuonna 2020 EU:n datatalouden arvo kasvaa 739 miljardiin euroon eli tuplaantuisi viidessä vuodessa. Datan hyödyntämiseen on luotava uusia toimintatapoja ja sen jakamiseen on kannustettava. Datan avaamiselle on hyötyä myös seutukaupungeille, jotka voivat hyödyntää sitä päätöksenteossaan. Lisäksi datan avaaminen tekee seutukaupungista houkuttelevan sijoittumiskohteen yrityksille, jotka voivat hyödyntää tietoa omissa liiketoiminnassaan ja mahdollistaa uusien liiketoimintamallien syntymisen.

Digipalvelujen on oltava niiden käyttäjien, asukkaiden, näkökulmasta helposti lähestyttävät ja saavutettavat. Digitaalisten ympäristöjen ja palveluiden kehittämisessä on mukana myös esteettömyyden, saavutettavuuden ja osallisuuden vahvistamisen näkökulma.

Digitaidot tulevat jatkossa olemaan yhä välttämättömpiä asukastaitoja digipalvelujen ja sähköisen asioinnin lisääntyessä. Digitaalisuuden potentiaalin hyödyntäminen edellyttää uudenlaisia taitoja, osaamista sekä toimintakykyä. Seutukaupunkien uusi, keskeinen tehtävä onkin tukea asukkaita digitaitojen kehittämisessä. Asukkaiden ja alueen toimijoiden tuntemusta, kirjastoverkostoa ja muita matalan kynnyksen paikkoja pystytään seutukaupungeissa hyödyntämään tehokkaasti tavoitteen saavuttamiseksi.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

31. Seutukaupungit hakevat tarvittaessa julkista tukea laajakaistarakentamiseen Nopea laajakaista –tukiohjelmasta (Hakemukset tulee olla Viestintävirastolla viimeistään 31.12.2018)
32. Seutukaupungit hakevat WiFi4EU-rahoitusta maksuttomien avoimien WiFi-verkkojen rakentamiseen.
33. Seutukaupungit sallivat mahdollisuuksien mukaan kevyempiä rakentamismenetelmiä kuten mikrosahausta.
34. Seutukaupungit kehittävät lupaprosesseja yhteistyössä muiden kuntien kanssa
35. Tukiasemien sijoittelussa seutukaupungit arvioivat olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä.
36. Avataan seutukaupunkien dataa liiketoiminnan ja päätöksenteon tarpeisiin
37. Seutukaupungit tukevat asukkaitaan digitaalisten asukastaitojen lisäämisessä.

Kulttuuri ja omaleimaisuus

Kulttuuri ja taide liittyvät kokonaisvaltaisesti yksilöiden elämään ja yhteisöjen ja koko yhteiskunnan toimintaan. Kulttuurilla ja taiteella on itseisarvoinen merkitys, ihmisten yksilöllisiä kokemuksia ja elämyksiä rikastuttava ja elämänlaatua parantava merkitys, yhteisöjen identiteettiä, yhteenkuuluvuutta ja elinvoimaisuutta vahvistava merkitys sekä koko yhteiskuntakehitykseen vaikuttava merkitys niin sosiaalisesti kuin taloudellisesti. Kulttuurin ja taiteen hyödyt ovat sekä välittömiä että välillisiä. Suurin hyöty kulttuurista ja taiteesta saadaan, kun niihin liittyviä toimintoja edistetään sekä kulttuuripolitiikan keinoin että yhteistyössä muiden politiikka-alojen kanssa. Kulttuuripalvelut lisäävät asukkaiden hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, osallistumista ja muuta aktiivisuutta ja voivat siten vähentää syrjäytymistä. Vireä kulttuuritoiminta lisää kuntien elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta. Hyvät kulttuuri- ja taidepalvelut ovat yksi tekijä osaavan työvoiman saatavuudessa paikkakuntien vetovoimaa vahvistavina tekijöinä.

Seutukaupungeilla on merkittäviä vahvuuksia kulttuurin ja taiteen osalta. Seutukaupungeissa sijaitsee maakuntakeskusten ohella valtionosuutta saavia taide- ja kulttuurilaitoksia. Esimerkiksi valtionosuutta saavia museoita on lähes kaikissa seutukaupungeissa, osassa myös esittävän taiteen, kuten teatteritoimintaa. Kaikki kunnat vastaavat yleisten kirjastojen ja muiden kulttuuripalveluiden järjestämisestä. Erilaiset kulttuuri- ja taidepalvelut ovat merkittäviä erityisesti asukkaiden ja siten myös osajien näkökulmasta.

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain (728/1992) sekä museolain (729/1992) ja teatteri- ja orkesterilain (730/1992) uudistamistyössä otetaan huomioon ihmisten kulttuuri- ja taidepalveluiden saatavuus, mikä heijastuu osaavan työvoiman saatavuuteen. Työryhmän esityksessä Esittävän taiteen ja museoiden valtionrahoituksen uudistamiseksi (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:1) todetaan, että esittävän taiteen keskeinen ominaispiirre on, että se on tiettyssä hetkessä tapahtuvaa ja yleisölle suunnattua. Museoiden tulee olla avoinna yleisölle säännöllisesti, toiminnan tulee olla ympärivuotista ja kokoelmien museon käyttäjien tavoitettavissa. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistamisen keskeisenä tavoitteena on edistää kuntien kulttuuritoiminnan toimintaedellytyksiä, sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisesta ja demokratiakehitystä sekä kuntien elinvoimaisuutta muuttuvassa toimintaympäristössä. Lähtökohtana on kulttuuripalveluiden yhdenvertainen saatavuus.

TOIMENPITEITÄ OMAEHTOISEN KEHITTÄMISEN TUEKSI:

38. Seutukaupungit parantavat kulttuuri- ja taidepalveluita, joilla on iso merkitys osaavan työvoiman houkuttelussa, asukkaiden hyvinvointia ja vetovoimaa vahvistavina tekijöinä.
39. Seutukaupungit panostavat kulttuuri-, liikunta- ja tapahtumamatkailuun, jolla on keskeinen merkitys alueiden kehittämisessä, koska kulttuuri-, liikuntamatkailu- ja tapahtumaklustereilla voi olla huomattaviakin heijastavia ja työpaikkojen luomisen mahdollistavia vaikutuksia.

4 Kumppanuudet kaupunkien, valtion ja maakuntien kesken

Sopimukset valtion ja maakuntien kanssa

Sopimuksellisuuden onnistumista edistää osapuolten yhteinen tahtotila, joka olisi hyvä olla olemassa jo ennen varsinaisia sopimusneuvotteluja. Yhteinen tahtotila tulee perustua yksittäisten osapuolten strategiaan linjauksiin ja kehittämistavoitteisiin sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä, ja niiden yhteensovittamiseen seudun kehittämisen kannalta keskeisiin tavoitteisiin.

Sopimuksellista politiikkaa on tehty suurimmilla kaupunkiseuduilla koko maassa. MAL-sopimusmenettelyssä maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämisperiaatteet yhdistetään seudullisesti samaan prosessiin niin, että linjaukset ohjaavat seudun kuntien sisäistä päätöksentekoa, vahvistavat seudun kuntien keskinäistä sekä koko kaupunkiseudun ja valtion välistä sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. Kasvusopimusten tavoitteena on elinkeinoelämän kasvun ja kansainvälisen kilpailukykyyn vahvistaminen. Kasvun ja kilpailukykyyn teemat sekä MAL-teemat liittyvät vahvasti toisiinsa.

Maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimusmenettely on käytössä neljällä suurimmalla kaupunkiseudulla, missä seudun nopea kasvu, laaja yhtenäinen työssäkäyntialue sekä kohtuuhintaisen asumisen mahdollistaminen edellyttävät yhteisiä toimenpiteitä. Suurimpien kaupunkiseutujen haasteet, joita MAL-sopimusmenettelyllä on pyritty helpottamaan, ovat erilaisia kuin suurimmalla osalla seutukaupunkeja. Seutukaupungeissa yhdyskuntarakenteen hajautuminen tai riittävä asuntotuotanto ei ole ydinongelma, vaan keskeinen kysymys on enemmänkin kaupungin houkuttelevuuden lisääminen.

Kasvusopimuksia on tehty kaupunkien, kasvuvyöhykkeiden ja teemakohtaisten kaupunkiverkostojen kanssa. Kasvusopimusten tarkoituksena on mahdollistaa kestävä kasvua ja elinvoimaa kaupungeissa, mikä vetää mukanaan koko Suomen kasvua. Näkökulmana

on erityisesti monipuoliset innovaatioympäristöt, korkean osaamisen työpaikat ja kilpailu kansainvälisillä markkinoilla. Kasvusopimukset tukevat myös kaupunkien mahdollisuutta toimia kehittämisen alustoina. Nykymuotoisina myöskään kasvusopimukset eivät suoraan istu seutukaupunkien tarpeisiin, vaan tarvitaan muita välineitä seutukaupunkien kehityksen tueksi. Suora sopimuksellisuus valtion ja yksittäisten seutukaupunkien välillä olisi myös teknisesti käytännössä mahdotonta toteuttaa.

Nykyisellä hallituskaudella valtio on solminut kasvusopimuksen seutukaupunkiverkoston kanssa (ns. seutuohjelma), jonka tavoitteena on uudistaa seutukaupunkien elinkeinoelämän ekosysteemejä erityisesti palvelumuotoilua hyödyntäen ja kansainvälisyyteen tähdäten. Ohjelma on koonnut yhteen kansallisesti yli aluehallinto- ja maakuntarajojen reilut 20 seutukaupunkia seutukuntineen.

Osalla seutukaupunkeja on nk. positiivisen rakennemuutoksen tuomia haasteita, jotka liittyvät asuntojen tarjontaan ja liikenneyhteyksiin. Yritysten voimakasta kasvua ja sen mukanaan tuomia tarpeita lisätä työvoiman saatavuutta, asuntotuotantoa ja parantaa liikenneyhteyksiä onkin tietyissä tapauksissa tuettu valtion ja kasvialueen seudun kuntien välillä kertaluonteisilla sopimuksilla, kuten ns. Siltasopimus Lounais-Suomessa.

Uusien maakuntien rooli sopimuksellisuudessa

Maakuntaudistus aiheuttaa aluekehittäjien vallan uusjaon. Uudella toimijalla, maakunnalla on aluekehitysvastuu, samoin kuin kaupungeilla (kuntien elinvoimatehtävät). Valtio vastaa aluekehittämisen kokonaisuudesta kansallisella tasolla, myös eri toimijoiden yhteistyössä. Näiden aluekehityksen toimijoiden yhdyspinnoilla on kuhinaa, joka juuri nyt näyttyy valtataisteluna.

Aluekehittäjinä maakunnat eivät yksioikoisesti voi korvata kaupunkeja tai toimia valtiovalan ”paikallisina” osapuolina. Maakunnat eivät kykene toimeenpanemaan aluekehittämisen strategioita ilman kuntia - eikä elinkelpoisia strategioita voida luoda ilman paikallista osallisuutta. Maakunta ei myöskään pärjää ilman vahvaa ja kansainvälisesti kilpailukykyistä keskusta. Sen sijaan erityisen tärkeänä kysymyksenä aluekehittämisen kannalta on maakuntien ja kuntien uudenlainen suhde, jossa maakunnan on luotava oma roolinsa kuntien tärkeänä kumppanina, alueen aktiivisena, dynaamisena kehittäjänä ja mahdollisuuksien luoja.

Tästä näkökulmasta maakuntien on otettava aktiivinen rooli myös kaupunkipolitiikassa. Valtion ja seutukaupunkien välisen sopimuksellisuuden sijaan kannattaa tutkia mahdollisuuksia tehdä sopimuksia maakuntien ja kaupunkien välillä sekä rakentaa eri toimijoiden yhteisiä seutustrategioita, joiden synnyttämisessä myös valtiolla voi olla oma rooli.

Maakunnille on siirtymässä myös alueelliseen tienpitoon ja joukkoliikenteen järjestämiseen liittyviä viranomaistehtäviä. Maakuntien tehtäväkenttä henkilöliikenteen järjestämisessä tulee olemaan laaja myös SOTE-kuljetuspalvelujen järjestämisessä. Lisäksi maakunnat vastaavat alueensa yleispiirteisestä maankäytön suunnittelusta sekä maakunnan liikennejärjestelmäsuunnittelusta. Samoin hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteinen lakisääteinen tehtävä maakunnalle ja kunnille, Seutukaupungit, maakunta ja muut strategiset kumppanit voivat edistää suunnitellusti ja tavoitteellisesti asukkaiden hyvinvointia ja alueen elinvoimaa yhteisellä sopimuksella. Tämä edellyttää yhteistä sitoutumista poikkihallinnollisiin ja eri osapuolten panosta vaativiin tavoitteisiin sekä tietopohjan keräämiseen. Näiden suunnitelmien toimeenpanossa valtion, maakuntien ja kuntien yhteistyö on välttämätöntä.

Sopimus 1. Seutukaupunkiverkoston sopimuksellisuus valtion kanssa

Valtio ja seutukaupunkiverkosto jatkavat sopimuksellista kumppanuutta. Seutukaupunkiverkoston osalta siirretään painopistettä keskinäisestä verkottumisesta ja edunvalvonasta myös keskuskaupunkien ja muiden aluekehittämisen toimijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Nostetaan keskiöön erityisesti uudistuvan ja automatisoituvan teollisuuden näkökulma ja osaavan työvoiman saatavuus.

Sopimus 2. Maakuntien sopimuksellinen kaupunkipolitiikka kaupunkiseutujen kuntien kanssa

Maakunta ja sen keskuskaupunki ja/tai seutukaupungit käynnistävät kumppanuuteen perustuvaa kehittämistä sopimuksellisuuden kautta. Tämä toimisi erityisesti niissä maakunnissa, joissa kaupungeilla ei ole suoraa sopimuksellisuutta valtion kanssa. Valtio voisi tietyissä tapauksissa osarahoittaa sopimuksia, mutta päävastuu rahoituksesta olisi maakunnalla ja osallistuvilla kaupungeilla. Nämä sopimukset olisivat luonteeltaan kasvusopimuksia, mutta niissä voisi tarvittaessa käsitellä myös kasvua tukevia maankäytön, asuminen ja liikenteen teemoja.

Sopimus 3. Sopimuksellisuus äkillisen rakennemuutoksen tilanteessa

Kansallisesti merkittävässä positiivisen tai negatiivisen rakennemuutoksen tilanteessa valtio ja seudun kunnat tai seutukaupunki voivat tehdä sopimuksen, jonka tavoitteena on koota yhteistyötä ja nopeita toimia alueen elinkeinorakenteen nopeassa muutoksessa. Ennakoidun ja äkillisen -rakennemuutoksen hallinta ovat kuitenkin edelleen jokaisen maakunnan ja seutukaupungin tehtävä.

Verkostokehittäminen

Temaattinen kehittäminen

Erilaisten temaattisten verkostojen ja kumppanuuksien hyödyntäminen on selvä mahdollisuus, jolla seutukaupungit voisivat saada omaan kehittämiseen kansallisen tason yhteyksiä. Seutukaupungit kytkeytyvät erilaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin verkostoihin myös suoraan, ei vain isomman keskuksen kautta. Temaattiset verkostot voivat liittyä hallitusohjelman keskeisiin tavoitteisiin, tai seutukaupunkien ydinkehittämiskohteisiin, kuten esimerkiksi koulutuskysymyksiin, innovaatio- ja elinkeinotoiminnan ekosysteemeihin, kasvupalveluiden allianssimalleihin tai yritystoiminnan valtakunnan tason tukitoimintojen edistämiseen.

Temaattiset verkostot eivät sinällään poista myöskään laajemman yhteistyön ja verkostojen tarvetta, vaan tehostavat sen toimintaa ja auttavat luomaan yhtäläisiä näkemyksiä tarpeista ja toimenpiteistä. Verkoston toimijoita ei rajata ja myös esimerkiksi maakunnat voisivat olla luonteva osa verkostoa. Toiminta on ylimaakunnallista ja kokoaa yhteen tietyn teeman tai seudun kehittämisestä kiinnostuneet isot ja pienemmät kaupungit ja seudut.

Valtion roolina voisi olla rakentaa toimivat puitteet omaehtoiselle ja alhaalta ylös kumpuavalle kehittämiselle (ohjelmat, verkostot). Maakuntien rooli olisi erityisesti toimia yhdessä valtion kanssa toiminnan fasilitoijana ja mahdollistajina. Maakunnan tai keskuskaupunkien tehtävänä taas voisi olla koordinoita aluekehittämisen rahoitusvälineitä. Kaupungit, kunnat ja paikat ovat tekemisen solmukohtia, joissa kehittäminen ja kehitys jatkossakin tapahtuu.

Verkosto 1. Seutukaupunkien väliset temaattiset verkostot

Seutukaupungit jatkavat keskinäistä verkottumistaan tunnistettujen yhteisten teemojen pohjalta.

Verkosto 2. Seutujen/kaupunkien yhteiset verkostot ja strategiat

Valtio ja maakunnat tukevat temaattisten verkostojen syntymistä, jotka mahdollistavat tiettyjen kärkialojen ja ekosysteemien kehittymisen. Verkostokehittämisen muodot määritellään myöhemmin osana kaupunkipolitiikan kokonaisuutta.

Vyöhykekehittäminen

Vyöhykkeistyminen ja käytäväkehitys suurten kaupunkien ja työmarkkina-alueiden välillä on voimistuva kehitystrendi. Aluekehittämisessä pitäisi kyetä nykyistä enemmän huomioimaan maantieteelliset, ohjelmalliset ja hallinnolliset rajat ylittävä kehittäminen. Aluekehityksen keinoin pitäisi tukea toisistaan irrallaan olevien työmarkkina-alueiden kytkeymistä toisiinsa. Seutukaupunkien infrastruktuuri ja sen toimivuus ovat tärkeää kansalliselle kokonaisuudelle ja sen toimivuudelle.

Kasvuvyöhykkeet voivat olla kasvukäytäviä tai kasvuverkostoja. Käytäväkehitys on osaltaan sidottu vahvemmin maantieteeseen, kun taas kasvuverkostot voivat olla maantieteellisesti hyvinkin hajanaisia - ikään kuin hämähäkinseittejä. Seutukaupungit ovat jo aiemmissa kehittämishankkeissa (mm. seutupilotit ja SEUTU-ohjelma) hyödyntäneet yli hallinnollisten rajojen muodostuvia verkostoja.

Verkosto 3. Seutukaupunkien kytkennät kasvuvyöhykkeisiin

Seutukaupungit hakeutuvat aktiiviseksi osaksi vyöhykekehittämistä.

5 Keskeisiä toimenpiteitä monimuotoisen kaupunkipolitiikan vahvistamiseksi

- Seuraavan hallituksen yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi tulee monimuotoinen kaupunkipolitiikka. Monimuotoinen kaupunkipolitiikka huomioi niin seutukaupungit (seutukaupunkiohjelma) kuin suuremmat kaupungit sekä näiden välisen yhteistyön ja verkottumisen tärkeyden.
- Kaupunkipolitiikan pitkäjänteisyyttä ja resursointia parannetaan sekä panostetaan toimenpiteiden seurantaan ja arviointiin.
- Kaupunkipolitiikan ja –kehittämisen poliittinen vastuu ja koordinaatio kuuluvat selvästi yhdelle ministerille.
- Kaupungit otetaan paremmin huomioon valtion ja maakuntien strategioissa: Tulevan aluekehittämispäätöksen sekä maakuntastrategioiden ja –ohjelmien valmistelussa nostetaan kaupunkikehittämisen näkökulma niin keskus- kuin seutukaupunkien osalta vahvemmin esille. Kaupungit huomioidaan osana aluekehittämiskeskusteluja.
- Euroopan unionin tulevan ohjelmakauden 2021–2027 kansallisessa suunnittelussa otetaan huomioon kaupunkipolitiikka ja erityisesti seutukaupunkien ja muiden kaupunkien rooli aluekehityksen toimijoina ja innovaatioiden alustoina.
- Maakunnat laativat sopimuksia seutukaupunkien kanssa niiden keskeisistä kehittämisen kysymyksistä. Valtio voi tehdä suoraan sopimuksen seutukaupungin/seudun kuntien kanssa äkillisen rakennemuutoksen tilanteessa.
- Alueellistamisen tavoitteet uudistetaan niin, että sijoittamis- ja lakkauttämispäätösten teossa huomioidaan alueen kokonaistilanne, kuten elinkeino- ja työpaikkarakenne ja jo tapahtuneet sijoitus- ja lakkautuspäätökset. Sijoittämispäätöksien ei tule perustua vain sektorikohtaisiin perusteluihin. Alueellistamislainsäädännön toimivuus tulisi tarkastella ottaen huomioon nykypäivän muuttuvan toimintaympäristön vaatimukset.
- Terveystuottoa koskevat lainsäädännön uudistukset ovat tuoneet muutoksia erityisesti terveys- ja hyvinvointipalvelujen järjestämiseen. Tulevissa maakunnissa tulisikin löytää koko alueen väestön tarpeiden ja maakunnan kokonaisuuden kannalta parhaat ja tarkoituksenmukaiset työnjakoratkaisut.

- Seutukaupunkeja ja muita kaupunkeja koskevaan tutkimustietoon päätöksenteon tukena panostetaan. Seutukaupungit osallistuvat aktiivisesti muun muassa uuden Helsingin yliopiston ja Aalto yliopiston yhteiseen kaupunkitutkimuksen instituutin toimintaan ja edistävät yhteistyössä monimuotoista kaupunkitutkimusta.
- Seutukaupungit vahvistavat innovaatioympäristöään ja yritysekosysteemiään uudistuvan teollisuuden sijaintipaikkoina. Seutukaupunkien yritykset ja innovaatio toimijat tekevät yliseudullista ja –maakunnallista vastavuoroista yhteistyötä tutkimusinfrastruktuurien ja kehitysympäristöjen hyödyntämiseksi ja avoimen innovaatiotoiminnan mahdollistamiseksi. Huolehditaan seutukaupunkien osaavan työvoiman ja innovaatiotoiminnan edellytyksistä.
- Valtio ja maakunnat tukevat seutukaupunkien mahdollisuutta verkottua muiden kaupunkien kanssa ja toimia osana kasvuvyöhykkeitä. Seutukaupunki ja ympäröivä alue laativat seutustrategian ja toimenpideohjelman, joka huomioi uudet yhteistyömahdollisuudet ennakkoluulottomasti.
- Seutukaupungit (yhdessä muiden toimijoiden kanssa) kasvattavat työssäkäyntialueitaan edistämällä liikenteellistä saavutettavuuttaan maakuntakeskuksiin esimerkiksi kytkeytymällä vyöhykekehittämiseen ja parantamalla julkisia liikenneyhteyksiään. Seutukaupunkien liikenteellinen saavutettavuus huomioidaan parlamentaarinen valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelua ohjaava työryhmä työskentelyssä.
- Seutukaupungit edistävät kestävästä kaupunkikehitystä sekä omassa toiminnassaan että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.
- Kulttuurin kehittämisessä seutukaupungit hyödyntävät omia vahvuuksiaan, sekä maakuntakeskusten ja muiden alueiden osaamista niin innovaatioympäristöjen, työllisyyden ja elinkeinojen sekä omaleimaisuuden näkökulmista.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIOEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

www.vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-956-6 (pdf)

Kesäkuu 2018